

Khamba ra risema

Xi hlamuseriwa nakambe hi Joanne Bloch
Mikombiso hi Mieke van der Merwe

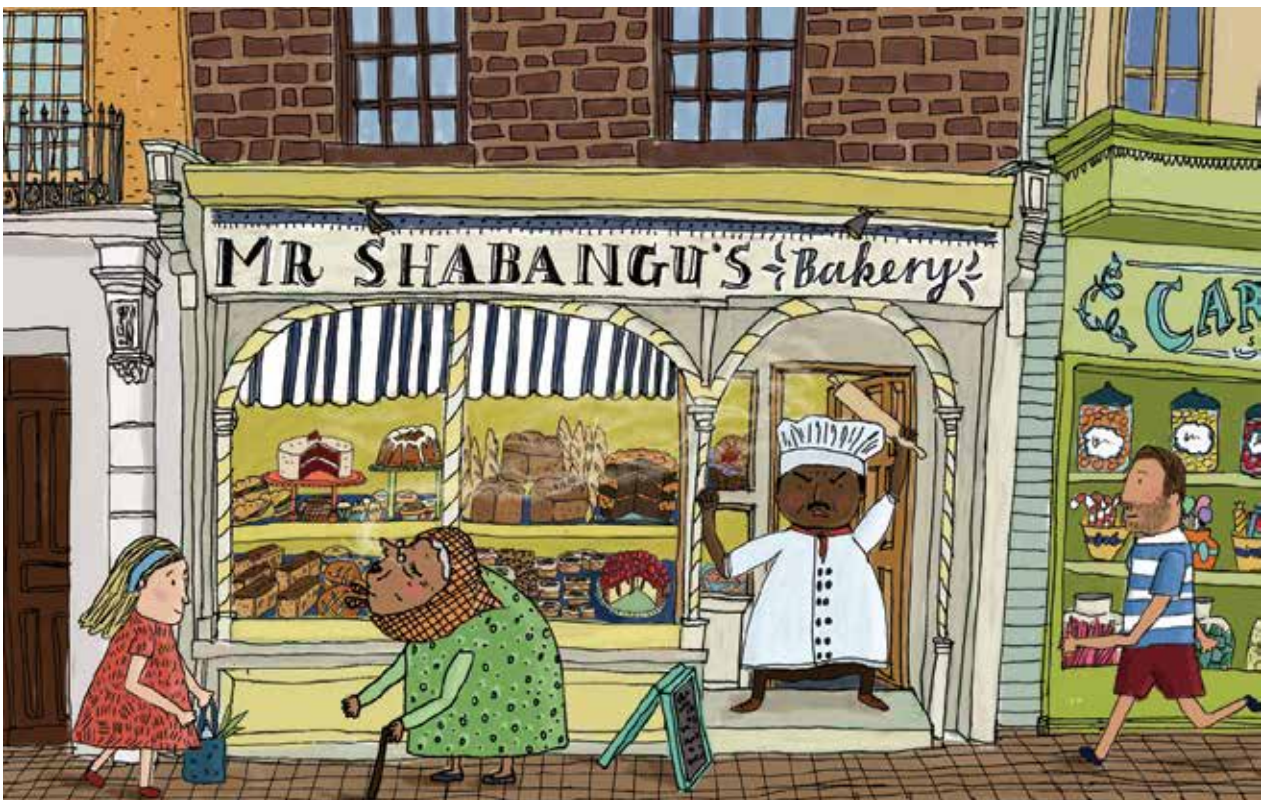
Tatana Shabangu a ri mubaki wo tivekaka swinene edorobeni. Mixo wun'wana na wun'wana a pfuka hi awara ya mune a pfuva mbila leswaku a ta baka mabantsi, makhekhe na makokisi ya yena lawa yo tiveka. Hi awara ya nhungu vanhu va le dorobeni a va hundza hi le bekarini loko va ya entirhweni na le xikolweni. Hi nkarhi lowu makhekhe na mabantsi a ya va ya ri ku vupfeni, naswona risema lero nandziha a ri huma hi le mafasitereni ya bekara. Vanhu votala va ya ebekarini ku ya xava swakudya swa vona swo fihlula. Tatana Shabangu a n'wayitela a tsakile loko a ri karhi a va nyika mabantsi ya sinamoni na makhekhe yo kufumela ya muhlovo wa nsuku lawa a ya tiveka edorobeni.

Vanhu van'wana a va ri hava nkateko. Hikuva a va ri na mali yitsongo, vanhu lavo swela swinene edorobeni a va nga swikoti ku xava mabantsi, makhekhe na makokisi wahi kumbe wahi lawa yo nandziha. Leswi a va endla swona, a va tiphina hi risema leri a ri huma hi mafiseteri ya le bekarini. Loko Tatana Shabangu a lemuka leswaku ku na vanhu lava nhuhetelaka moya ekusuhi na bekara, swi n'wi endle ku a hlundzuka. "Hikwalaho ka yini va nhuwhetela risema ra mina lero nandziha!" A vulavula a ri yexe a

hlundzukile. “I risema ra MINA leri. Ndzi ri endlile, i ra mina! Loko vanhu va lava ku nuwhetela risema ra mina lero hlamarisa, va fanele va hakela!” A mpfhumpfhumpfhumpfheka a sula na nyuku lowu a wu huma etixiyeni, loko a nga si tlhelela eovheneni ku baka xinkwa na tirholo ta vaxavi va lanci.

A ku ri na mukhegula loyi a rhandza risema leri a ri huma ebekarini mixo wun’wana na wun’wana. A ku ri Mhani Shange loyi a etlela ebenceni ra le phakeni vusiku byin’wana na byin’wana. Mavhiki lawa ya nga hundza, un’wana munhu wa tintswalo u n’wi nyikile mali leswaku a ti xavela bantsi ra sinamoni. U tekile bantsi a tlhelela ephakini a ri dya hi ku nonoka, a ri karhi a natswela milomo na ku avelana mahlahla lawa a ya ri kona na tinyenyani. Endzhaku ka sweswo, hambileswi mukhegula a ri hava mali yo ringana ku xava swakudya swo xawula, u tsundzukile risema lero nandziha ra bantsi. Kutani mixo wun’wana na wun’wana a famba hi ku nonoka loko a hundza ebekarini ya Tatana Shabangu, a ri karhi a nuwhetela moya na ku n’wayitela hi ntsako hi mhaka ya risema lero phomisa na marha.

Mikhuva leyintswaha ya Mhani Shange yi endlile leswaku mubaki a hlundzuka swinene. Loko masiku ya ri karhi ya famba, u yile a ri karhi hlundzuka ku tlula mpimo. Siku rin’wana namixo lowu a wu titimela swinene a nga tsakanga kahle, u humile hi ku hatlisa ebekarini a khoma wansati luya hi voko.

“Hikwalaho ka yini u yiva risema ra mina,” a n’wi polombela. “A wu nchumu ho va khamba ra risema!” A tisula mavoko ya yena hi apuroni ya yena, a yi hluvula kutani a yi hoxa ebekarini. “Salani mi hlayisa bekari!” a huwelela mupfuni wakwe. “Leri i siku ro hetelela ra leswaku mukhegula loyi wa nkanu a yiva risema ra mina!” Hi marito yalawa, a kokakoka Mhani Shange a n’wi yisa emahlweni ka huvo ku ya vona Muahluri Ngwenya.

Muahluri a tshamile ehansi eka desika rakwe lerikulu ro vangama loko mubaki lowo hlundzuka a nghena, a ri karhi a khwakhwayisa Mhani Shange loyi a tele ku rhurhumela na ku pfilungana miehleketo. “Avuxeni,” ku vula muahluri hi rito ro bonga swinene, kambe Tatana Shabangu a hlundzukile lero a tsandzeka na ku n’wi xeweta.

“Muchaviseki,” ku vula Tatana Shabangu hi ku hlundzuka, “Ndzi kombela vululami! Ndzi kombela ku endla xivilelo ehenhla ka manana loyi. Masiku hinkwawo eka mavhiki manharhu lawa ya nga hundza, u hundza hi le bekarini ya mina namixo loko risema ra mina lero nandziha ri ri kahle swinene, kutani a ri yiva. I khamba. Ndzi lava leswaku a hakelela risema leri!”

Muahluri a n’waya nhloko ya yena leyikulu, leya pandlha xinkadyana. Kutani a basisa rito ra yena. “Swa twala,” a byela mubaki. “Vululami byi ta endliwa.” A hundzuluka a languta Mhani Shange. “Xana u na mali muni kwala u nga kona, Manana?” a vutisa.

“Ndzi na pondho ntsena, Muchaviseki,” Mhani Shange hi rito to rhurhumela.

“Swi kahle,” ku vula Muahluri, “ndzi kombela u ndzi nyiketa yona.”

Hi ku titsongahata lokukulu Mhani Shange u hoxile voko exikhwameni xa yena xa jesi a humesa tirhandi timbirhi ta tinsimbhi. A nyiketa muahluri. U tekile, a n’wi khensa hi vunene.

Kutani a cukuca tirhandi timbirhi hi swandla swa yena leswaku ti endla mpfumawulo. “Hi lebyi vuavanyisi bya mina,” a vula leswi a byela mubaki. “Ndziho wu fanele wu ringana ni nandzu. Hikwalaho mpfumawulo wa mali ya Mhani Shange wu ta hakela risema leri a nga ri yiva. Ndzi mi navelela siku lerinene.”

Mubaki a languta hi ku anakanya lokukulu. Kutanu a lemuka leswaku a nga swi ehleketanga hi ndlela leyinene, a hundzuluka hi ku nonoka kutani a huma kamareni. Muahluri a n’wayitela hi tintswalo eka Mhani Shange, a n’wi nyiketa mali ya yena. “Sweswi, Manana,” a vulavula a ri karhi a humesa beke ya phepha eka birifikheyisi ya yena, “u nga swi kota ku ya fihlula na mina xana? Mabantsi lawa ya ha kufumela – ndzi ma xavile hafu ya awara leyi nga hundza.”

ENDLA VUTUMBULUXI!

- Dirowa xifaniso xa Tatana Shabangu na bekari ya vona leyi nga ni risema ro nandziha ri ri karhi ri huma. Kumbe endla phositara u navetisa leswi Tatana Shabangu a swi bakaku na ku xavisa. Dirowa nchumu wihi kumbe wihi lowu a faneleke ku wu xavisa, tsala vito na ntsengo wa nchumu lowu xavisiwaka.

Khamba ra risema

Xi hlamuseriwa nakambe hi Joanne Bloch • Mikombiso hi Mieke van der Merwe

Xifaniso

Dirowa xifaniso xa Tatana Shabangu ni xitolo xakwe xo baka swin'we ni nun'hwelo lowu humaka eka xona.

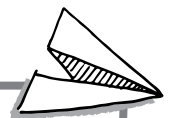
Ku Hlaya

Lavalava marito! Kuma ha rin'we ra marito lawa eka ntsheketo ivi u kuma leswi ha rin'we ra wona ri swi hlamuselaka: kwata, biha, delela, pfilunganyeka, nandziha, sunguleni, nsuku, xintshwa, khale, hatima, hlamarisa.

Ku Tsala

Endla phositara yo navetisa swilo leswi Tatana Shabangu a swi bakaka ni leswi a swi xavisaka. Dirowa nchumu wun'wana ni wun'wana wo nandziha lowu u ehleketaka leswaku u fanele a wu xavisa. Tsala vito ni nxavo wa nchumu wun'wana ni wun'wana.

Ntirho wa vutshila

Tirhisa mbila yo tlanga ha yona kumbe vumba leswaku u endla mabantsi, makhekhe ni tibisikiti leti nga eka xitolo xo baka xa Tatana Shabangu.

Encenyeta

Endla xiviko xa mahungu ya TV xa mayelana ni leswi humeleleke eka ntsheketo. Katsa ni mimbulavurisano na Tatana Shabangu, Manana Shange ni muavanyisi tanihi xiyenge xa xiviko xa mahungu.

